

TÜRK HALK EDEBİYATI ÖĞRETİMİNİN ÖNEMİ VE LİSE ÖĞRETİM PROGRAMLARINDAKİ YERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Ali KAFKASYALI¹

Özet

Bu makalede Türk halk edebiyatı öğretimının önemi ve karşılaşılan bazı problemler tespit edilmiş; 1957, 1976, 1992 ve 2005 lise edebiyat dersi müfredat programlarında Türk halk edebiyatına ayrılan yer incelenmiş; bu programlardaki konuların içerik ve oranları karşılaştırılmış; öğretim sürecinde karşılaşılan problemlerin çözüm yolları değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Halk edebiyatı, edebiyat dersi, müfredat programları.

Abstract

In this article the significance of the teaching of the Turkish folk literature and problems related to it are determined.

Besides, this article studies the place of Turkish folk literature in the curriculums of literature course in 1957, 1976, 1992 and 2005. It also compares the content and ratios of the subject-matters these programs.

Finally it evaluates the ways of solutions for the problems observed in the process of teaching.

Key Words: Folk literature, literature course, curriculums

1. Giriş

Halk edebiyatı, millî kimliğin motiflerinin ve renklerinin en önemli taşıyıcılarından biridir. O, halkın siyasî, sosyal ve kültürel gelişiminin tarihî hafızası gibidir. Halkın sosyal, felsefî, psikolojik, hatta ekonomik durumu başta olmak üzere bütün yönlerini yansıtır.

“Halk edebiyatı, halkın yaşayışının, inanç ve değer hükümlerinin bir hazinesidir. Bu edebiyat beşikten başlayarak insan hayatının bütün safhalarını içine alır.”²

---

¹ Yard. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi

Halk edebiyatı, halkın zekâsının, hayal gücünün ve tecrübesinin ürünü olan sözlü edebiyatın yine halk veya halkın ozanları tarafından çeşitli biçimlerde işlenerek, yazılı edebiyat için de esas teşkil edecek hâle gelmiş şeklidir. Her milletin edebiyatında olduğu gibi Türk edebiyatı da halk edebiyatının üzerine bina edilmiştir. Türk halk edebiyatının bu özelliğini Mehmet Kaplan şöyle izah ediyor:

“Türk halk edebiyatı, bir kaya gibi insanoğlunun temel duygularına dayandığı için üzerine en yüksek binaları inşa etmeğe ve işlenmeğe elverişlidir.”³

Mehmet Fuat Köprülü'nün halk edebiyatı ürünlerinden Dede Korkut Kitabı için söylediği, “Bütün Türk edebiyatını terazinin bir gözüne, Dede Korkut'u öbür gözüne koysanız, yine Dede Korkut ağır basar.” sözleri Türk halk edebiyatı ürünlerinin önemini açıkça ortaya koymaktadır.

Halk edebiyatı öğretiminin önemine geçmeden önce bütün bir Türk edebiyatına kaynaklık eden Türk halk edebiyatının kapsamının belirtilmesi gerekmektedir.

2. Halk edebiyatının kapsamı

Halk edebiyatı, genel edebiyat içerisinde büyük bir alanı kapsamaktadır. “Anonim ve kolektif karakter taşıyan mahsullerle, tarihî bir realite olan tekke ve saz şiiri adını alan ferdî eserleri; halk hikâyelerini, köy orta oyunu dediğimiz temsilleri; meddah, karagöz ve ortaoyununu, hatta kuklayı halk edebiyatı adı altında topluyoruz.”⁴

Halk edebiyatının içerdiği konuları ise Mehmet Kaplan şöyle sıralar:

“Türk halk edebiyatı aşk, ölüm, hasret, tabiat sevgisi, acıma, alay, din duygusu, kahramanlık, ahlâk gibi beşerî bütün duyguları işler. Bundan dolayı, onları Türk millî kültürünün en kıymetli hazinesi olarak korumalıyız.”⁵

3. Halk edebiyatı öğretiminin önemi

Halk edebiyatı, bebeklerin kulağında ninni, çocukların oyununda tekerleme, ninelerin dilinde masal, âşıkların sazında türkü, hikâye, destan, dervişlerin dilinde ilahî, ölenlerin arkasından yakılan ağıttır. Halk edebiyatı aynı zamanda yazılı edebiyatın temeli niteliğini de taşır. Aydın edebiyatı ürünlerinin hiç birini halk edebiyatından soyutlamak mümkün değildir. Halka en uzak edebiyat olarak gördüğümüz divan edebiyatında bile halk edebiyatı unsurları mısraların, beyitlerin arasından kendini hissettirmektedir.

Büyük ekseriyeti hâlâ kullanılan ecdat yadigarı halk edebiyatı ürünleri, Türk toplumunun birlik ve dirliği yolunda ciddî birleştiricilik görevi yapmaktadır.

² Kaplan, Mehmet, Kültür ve Dil, Dergâh Yay., 2000, İstanbul, s.41.

³ A. g . e . s. 42.

⁴ Elçin, Şükrü, Halk Edebiyatı Araştırmaları I, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 1988, s. 3.

⁵ Kaplan, Mehmet, Kültür ve Dil, Dergâh Yay., 2000, İstanbul, s.41.

Türk milletinin tarihî macerasını ve şahsiyetini tam olarak bilmek için halk arasında hâlâ canlılığını devam ettiren sözlü edebiyata ehemmiyet vermek lazımdır.⁶

Diğer yandan halk edebiyatı ürünleri, (ninniler, maniler, masallar, türküler, ilahîler, halk hikâyeleri, destanlar...) gençlerin millî hasletlerini, inanç değerlerini, millî hassasiyetlerini, hayal güçlerini, ufuklarını ve insanî özelliklerini geliştirir. Bu sebeple Türk halk edebiyatı çocuklara ve gençlere zamanında ve yeterince sunulmalıdır.

4. Öğretim Programlarında Halk Edebiyatı Konularına Verilen Yer

4.1. 1957 Öğretim Programı

1957 programında konuların sınıflara göre dağılımı incelendiğinde halk edebiyatı konularına sadece lise I. ve II. sınıflarda yer verildiği ve bu konuların şu iki madde ile sınırlandırıldığı görülmüştür.⁷

a. *Halk edebiyatı: Dede Korkut, Yunus Emre ve Karacaoğlan'dan örnekler*

b. *Halk edebiyatımızdan seçilmiş başka örnekler.*

Görüldüğü gibi halk edebiyatı konuları dar bir çerçeveye alınmış, üç kaynakla sınırlandırılmıştır. Her ne kadar programda “halk edebiyatımızdan seçilmiş başka örnekler” ibaresi ve “... aynı sınıfta Emrah, Zihnî vb. şairlerden alınmış şiirlerle halk temaşa ve hikâye örnekleri de okutulabilecek ve öğretmenin, ders kitaplarındaki metinlerden ve bizzat seçeceği parçalardan serbestçe tertipleyebileceği bu çeşit küçük antolojilerle, çalışmaların çeşitliliği ve ünitenin bütünlüğü sağlanmış olacaktır.”⁸ açıklaması bulunsa da, öğretmenlerin müfredat programında özellikle belirtilen konuları bile işlemek için yeterli zaman bulamadığı göz önüne alınırsa seçilecek başka konulara yer verilmesi de mümkün gözükmemektedir. Ayrıca “seçilecek başka eserler” ifadesi, öğretmenlerin edebiyat alanında gösterdikleri eğilim ve ilgilerine göre farklılık arz edeceğinden bu husus karmaşaya sebep olabilecektir.

1957 programında halk ve divan edebiyatı ünitelerinde işlenecek metinlerin özellikleri: “Halk ve Divan Şiiri ünitelerinde mücerret aşk yazılarından ziyade, millî hasletlerimizi, mefahirimizi belirten parçalar yer almalıdır. Muhtelif devirlerden seçilecek örneklerin, sınıflarda konuşulması arzu edilmeyen konulara yol açmayacak vasıfta olmasına itina edilecektir. Batı edebiyatı örnekleri sağlam tercümelerden alınmalıdır. Hâsılı her parça, doğrudan doğruya veya dolayısıyla, Türk çocuklarına

⁶ Kaplan, Mehmet, Kültür ve Dil, Dergâh Yay., 2000, İstanbul, s.42.

⁷ Millî Eğitim Bakanlığı, 7 Ekim 1957 gün ve 976 sayılı Tebliğler Dergisi.

⁸ A. g. d.

millî ve insanî terbiye verebilmelidir.” Şeklinde belirtilerek, aslında halk ve divan edebiyatı konularına programda niçin yer verildiği de ifade edilmeye çalışılmıştır.

34 yıl yürürlükte kalan 1957 programında dikkati çeken en önemli nokta ise Tanzimat sonrası Türk edebiyatından 22, divan edebiyatından 9, Batı edebiyatından 30 edebî şahsiyete yer verilirken halk edebiyatından sadece 3 edebî şahsiyete veya kaynağa yer verilmesi hususudur.

Batı edebiyatı kaynaklarına Türk halk edebiyatı kaynaklarının on katı yer verilerek “Türk çocuklarına millî ve insanî terbiye verebilme” amacına nasıl ulaşılabileceği sorusuna cevap bulmak son derece güç görünmektedir.

4.2. 1976 Öğretim Programı

Sadece bir yıl uygulanabilen 1976 programının “Genel Açıklamalar” bölümünde yer alan şu cümleler, halk edebiyatı konularının programdaki konumunu tam anlamıyla ifade etmektedir.

“Türk Edebiyatı derslerinin gayesi, Türk çocuklarına, kendi milletinin yüzyıllar boyunca yarattığı değerli edebî eserleri tanıtmak, onlarda ifadesini bulan Türk Milliyetçiliği idealini, Türk milletine has değer hükümlerini öğretmek suretiyle nesiller arasında ortak bir kültür tesis etmektir.

Her milletin hayata bakış tarzı, millî inançları ve zevki kendi edebiyatında tecelli eder. Bu bakımdan Türk Edebiyatı dersi, Türk çocuklarına millî tarih şuurunu ve millî ruhu aşıl原因an en mühim vasıtalarından biridir. Edebî metinlerin incelenmesi, öğrencilerin daha derin duyma ve düşünmelerini de sağlar. Onlar dilin güzel ve tesirli bir şekilde kullanılması için de örnek olurlar. Edebiyat dersleri, öğrencilerin zevklerini ve duygularını geliştirme kadar, onlara millî terbiye verme ve ortak bir kültür yaratma maksadını da güttüğü için, lise seviyesindeki bütün okullarda, bir ölçüde, aynı müfredata göre okutulmalıdır.”⁹

Yukarıda belirtilen amaçlara ulaşmak için 1976 Programında lise birinci ve ikinci sınıflarda okutulmak üzere Türk halk edebiyatı ile ilgili şu konulara yer verilmiştir:

Birinci sınıfta:¹⁰

HİKÂYE TARZINDA YAZILMIŞ ESERLER:

1- İslâmiyetten Önceki Devir:

a- Oğuz Kağan Destanı

b- Budist Uygurlara ait bir hikâye

2- İslâmî Devir:

Dede Korkut Kitabı’ndan bir hikâye,

⁹ Millî Eğitim Bakanlığı, 4 Ekim 1976 gün ve 1901 sayılı Tebliğler Dergisi, s. 342.

¹⁰ A. g. d. s. 343.

Körođlu Destanı
 Bir Türk masalı
 Kerem ile Aslı
 Leylâ ile Mecnun

TÜRK ŞİİRİ:

1- İslâmiyetten Önceki Devir:

Divan-ı Lügat-it Türk'ten tabiat ve yiğitlikle ilgili şiirler.
 Uygur şiirinden örnekler.

2. İslâmî Devir:

Yunus Emre'den Tanrı, insan ve tabiatı konu alan şiirler.
 Anadolu Halk şiirinden tabiat, yiğitlik ve aşk konularıyla ilgili şiirler.

TÜRK TİYATROSU:

Türklerde seyir ve temaşa geleneği: Meddahlık, Karagöz, Orta Oyunu

İkinci sınıfta:

HİKÂYE TARZINDA YAZILMIŞ ESERLER:

1- İslâmiyetten Önceki Devir:

- Destan ile tarih arasındaki fark ve münasebet,
- Ergenekon Destanı,
- Budist ve Maniheizt Türklere ait dinî hikâyeler.

2- İslâmî Devir:

- İslamiyeti telkin eden menkıbe ve hikâyeler.
- Battalgazi Destanı,
  - Anadolu Halk Hikâyeleri

3- Anadolu tekke şiirinden örnekler:

Karacaoğlan

Yukarıdaki konular incelendiğinde, Türk halk edebiyatı konularının miktarının artırıldığı ve konuların sadece şiir ve nesirle de sınırlandırılmadığı görülmektedir. “Türk Tiyatrosu” başlığı altında “Türklerde seyir ve temaşa

geleneği” konusu eklenerek Türk halk edebiyatı konularının kapsamı genişletilmiştir.

1976 programında 1957 programından farklı olarak halk edebiyatı konularının kapsamı belirginleştirilmiş, yüzyıllara göre Türk Edebiyatının oluşum ve gelişimi bir bütünlük içerisinde ve kronolojik sırayla ele alınmıştır.

4.3. 1992 Öğretim Programı

2005 Öğretim Programının uygulamaya konulmasıyla yürürlükten kalkmakta olan 1992 programının genel amaçlar ve açıklamalar bölümünde halk edebiyatı öğretiminin gerekliliği yeterince açıklanmamıştır. Ancak on bir madde hâlinde ifadelendirilen amaçlar bölümünün 7. ve 8. maddeleri halk edebiyatı öğretiminin önemini ve gerekliliğini nispeten sezdirmektedir:

“7. Ortak millî kültür değerleri taşıyan eserlerden faydalanmak suretiyle Türk toplumunun temel değer hükümlerini öğretip benimsetmek;

8. Türk edebiyatının dünü ve bugünü ile dünya edebiyatı içerisindeki yerinin ve öneminin kavranılmasına imkân ve zemin hazırlamak;”¹¹

Bu programda, her ne kadar amaçlar ve açıklamalar bölümünde halk edebiyatı öğretimi ile ilgili tatmin edici açıklamalar bulunmasa da konuların kapsamının arttırılması ve işlenecek konuların ayrıntılı bir şekilde verilmesi dikkat çekmektedir. 1992 programında Türk halk edebiyatı ile ilgili olarak şu konulara yer verilmiştir:¹²

Edebiyat – I

Türk Halk Edebiyatında Manzum Eserler:

1- Halk Edebiyatında belli başlı nazım şekilleri (mani, türkü, koşma, semâî, ilâhî, vb.)

2- Hece ölçüsü ve özellikleri

¹¹ Millî Eğitim Bakanlığı, 9 Kasım 1992 gün ve 2370 sayılı Tebliğler Dergisi, s. 814.

¹² A. g. d. s. 817.

3- Halk Edebiyatında Manzum Türler:

- a) Anonim Halk Edebiyatı Türk Şiiri
- b) Dini Tasavvufi Türk Şiiri
- c) Âşık Tarzı Türk Şiiri

Eserlerinden Faydalanılacak Şahsiyetler:

Yunus Emre
 Âşık Veysel Şatıroğlu
 Karacaoğlan
 Ercişli Emrah
 Kaygusuz Abdal
 Aziz Mahmud Hüdaî
 Erzurumlu Emrah

İkinci sınıf yani Edebiyat – II konuları arasında yine halk edebiyatı konuları alınmıştır. Hatta bir başlık altında da olsa edebiyat tarihi ile halk bilimi ilişkilerine de yer verilmiştir:

Edebiyat Tarihi - Halk Bilimi ilişkisi

İslâmiyet Öncesi Türk Edebiyatı

1. Devrin Genel Özellikleri

2. Eserler

a) Sözlü Eserler:

- 1- Sagular**
- 2- Koşuklar**
- 3- Savlar**
- 4- Destanlar (Oğuz Destanı, Ergenekon Destanı, Manas Destanı vb.)**

XIII. –XIV. Yüzyıl Türk Edebiyatı:

Manzum Eserler:

Eserlerinden Faydalanılacak Şahsiyetler:

Yunus Emre (Divan veya Risâletü'n Nushiyye'den örnekler)

Mensur Eserler

Eserlerinden Faydalanılacak Şahsiyetler:

Nasrettin Hoca: (Fıkra örnekleri)

Anonim : (Battalnâme)

XV. Yüzyıl Türk Edebiyatı

Manzum Eserler

H. Bayram Veli: İlâhî

Mensur Eserler

Eserlerinden Faydalanılacak Şahsiyetler:

Dede Korkut Hikâyeleri (Anonim)

XVI. Yüzyıl Türk Edebiyatı:

Mensur Eserler;

Eserlerinden Faydalanılacak Şahsiyetler:

Âşık Garip Hikâyesi

XVII. Yüzyıl Türk Edebiyatı:

Manzum Eserler:

Eserlerinden Faydalanılacak Şahsiyetler:

Karacaoğlan

Gevherî

Âşık Ömer

Niyazî Mısrî

Mensur Eserler:

Eserlerinden Faydalanılacak Şahsiyetler:

Peçevî: Kerem ile Aslı Hikâyesi

XVIII. Yüzyıl Türk Edebiyatı:

Manzum Eserler:

Eserlerinden Faydalanılacak Şahsiyetler:

Erzurumlu İbrahim Hakkı (Mani, İlâhî)

Edebiyat - III

XIX. Yüzyıl Türk Edebiyatı:

Manzum Eserler:

Eserlerinden Faydalanılacak Şahsiyetler:

Dadaloğlu

Seyranî

Bayburtlu Zihni

Erzurumlu Emrah

Edebiyat - IV

B) Günümüz Halk edebiyatı

1- Genel Özellikler

2- Eserler

Eserlerinden Faydalanılacak Şahsiyetler:

Âşık Veysel

Erzurumlu Yaşar Reyhanî

Karlı Murat Çobanoğlu

Şeref Taşlıova

Bu programda birinci sınıfta işlenen konular arasına Türk halk edebiyatı nazım şekilleri ve sözlü edebiyat ürünleri de alınmıştır. Ayrıca edebiyat tarihi ile halk bilimi ilişkilerine de kısmen yer verilmiştir.

Bu programla ilgili en dikkat çekici nokta ise günümüz halk edebiyatına ve yaşayan âşıklara da yer verilmesidir.

4.4. 2005 PROGRAMI

2005 yılı müfredat programı, önceki programlardan farklı olarak ünite esasına göre hazırlanmıştır. Genelde her ünite, bir edebî döneme veya gruba ait

metinlerin yapı, tema, dil ve anlatım, anlam ve yorum başlıkları altında incelenmesi ve yorumlanması esasına dayandırılmıştır.¹³

“Programın Hareket Noktası ve Amacı” bölümünde ifade edildiği gibi “Programın hazırlanmasında; edebî metnin, ortaya çıktığı dönemin zihniyetiyle ve kendisinden önce ve sonra yazılmış veya söylenmiş olan edebî eserlerle ilişkili olduğu...” göz önünde tutulmuştur.

“Türk edebiyatı, kronolojik oluşumu dikkate alınarak sınıflara, sınıflar da ünitelere ayrılmıştır. Böylece neyin, nerede, ne kadar sürede nasıl öğretileceği somut olarak gösterilmiştir.”

Programda halk edebiyatının önemi ve gerekliliği açık bir şekilde ifade edilmemiştir. Ancak programın “Genel Amaçlar”ı arasında bulunan 15., 16. ve 22. maddelere bakıldığında halk edebiyatı öğretiminin önemi nispeten anlaşılmaktadır:

15. Zamanın akışına paralel olarak -en eski dönemden bugüne- Türk yaşama tarzını, düşüncesini, dil zevkini ve kültür hayatına özgü gelişmeleri edebî metinler çevresinde değerlendirmek.

16. Edebî metinlerden hareketle Türk kültür hayatının, tarihinin ve edebiyatının birbirinden ayrılmaz bir bütün oluşturduğunu kavratmak.

22. Öğrencilerin Türk ulusunun yaşadığı medeniyet daireleri ile Türk edebiyatının dönemlerini bu günden geçmişe yönelen bir dikkatle değerlendirip yorumlayacak düzeye ulaşmalarını sağlamak.

Diğer yandan bu program, “Edebiyatın kültürel ve tarihî olandan hareketle dille gerçekleşen bir güzel sanat etkinliği olduğu” bakış açısı ile hazırlanmıştır. Edebî eserler, millî kimliği oluşturan ve besleyen unsurlar olarak değil de “ulusal ve evrensel değerlerin sanat eseri olan edebî metinlerde zenginleşerek varlıklarını sürdürdükleri” görüşü ile ele alınmaya çalışılmıştır.

---

¹³ <http://ttkb.meb.gov.tr>

Bu programın bir diğere özelliği ise edebî şahsiyetlerin ve metinlerin adlarına yer verilmemesidir. Metinlerin ve müelliflerin seçimi kitap yazarlarına ve ders öğretmenlerine bırakılmıştır. Bu da 1957 programındaki gibi metin seçimlerinin kitap yazarlarına ve öğretmenlere bırakılması ile bu kişilerin kişisel tercihlerinin öne çıkmasına, dolayısıyla ortak kültür tesis etmede sıkıntı doğmasına sebep olacaktır.

2005 programında önemli bir husus da konuların değil kazanımların ön plâna çıkarılmasıdır. Bu yolla sıkça yanlış anlaşılan amaç, konu araç ilişkisi ve hedef davranışlar konusu yerli yerine oturtulmuştur. Ancak konuların işlenmesinde, dolayısıyla hedef davranışlara ulaşmak için kullanılacak araçların –edebî şahsiyet ve metinlerin- açık bir şekilde belirtilmemesi bir eksiklik olarak görülmektedir.

2005 programında Türk halk edebiyatı ile ilgili olarak şu konulara yer verilmiştir:

ONUNCU SINIF EDEBİYAT DERSİ ÜNİTE ve KAZANIMLARI

II. ÜNİTE: DESTAN DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI

1. Destan Dönemi

2. Sözlü Edebiyat

- a. Coşku ve Heyecanı Dile Getiren Metinler (Şiir) (Sagu, Koşuk)
- b. Olay Çevresinde Oluşan Metinler (Destan)

III. ÜNİTE: İSLÂM UYGARLIĞI ÇEVRESİNDE GELİŞEN TÜRK EDEBİYATI

Oğuz Türkçesinin Anadolu'daki İlk Ürünleri (XIII.-XIV. yy.)

- a. Coşku ve Heyecanı Dile Getiren Metinler (Şiir) ilâhî, nefes
- b. Olay Çevresinde Oluşan Edebî Metinler (Dede Korkut Hikâyeleri)
- c. Öğretici Metinler (Nasrettin Hoca Fıkraları)

XV. Yüzyıldan XIX. Yüzyıl Ortalarına Kadar Osmanlı Edebiyatı

Coşku ve Heyecanı Dile Getiren Metinler (Şiir)

Halk Şiiri

- a. Anonim Halk Şiiri (Mani, Türkü)
- b. Âşık Tarzı Halk Şiiri (Koşma, semaî)
- c. Dinî Tasavvufî Türk Şiiri

Olay Çevresinde Oluşan Edebî Metinler

1. Anlatmaya Bağlı Edebî Metinler (Halk Hikâyeleri)
2. Göstermeye Bağlı Edebî Metinler (Temaşa) Karagöz, Meddah, Ortaoyunu

ON İKİNCİ SINIF ÜNİTE ve KAZANIMLARI

III. ÜNİTE: CUMHURİYET DÖNEMİNDE COŞKU VE HEYECANI DİLE GETİREN METİNLER (ŞİİR).

Cumhuriyet Döneminde Halk Şiiri

5. Problemler ve Çözüm Önerileri

1. Başlangıçtan günümüze masal ve destandan hikâye ve romana ulaşan yol bir bütünlük arz etmektedir. Millet olarak başlangıçtan günümüze kadar sürdürülen hayat tarzının ve benimsenen uygarlık değerlerinin etkisinde ve ışığında oluşturulan edebî metinlerin oluşma ve gelişme evreleri bir bütünlük içerisinde ele alınırsa daha iyi anlaşılıp, daha iyi yorumlanır.

“Anlatma ve göstermeye bağlı edebî metinler olan masal ve destandan hikâye ve romana uzanan çizgide anlatmaya bağlı metinlerin yapı, tema, dil ve anlatım, metin ve gelenek, anlam, sanatçı metin ilişkisi bakımlarından nasıl incelenmesi gerektiği”¹⁴, bir bütünlük içerisinde değerlendirilmelidir.

2. Türk Dili ve Edebiyatı derslerinin öğretim süreçlerine konulmasının asıl amacı öğrencilerin anlama ve anlatım kabiliyetlerinin geliştirilmesidir. Türk Dili ve Edebiyatı dersinin amaçları, bu bakımdan değerlendirilerek:

- Okuduğunu, eksiksizce, yazarın iletisini yitime uğratmadan anlayabilme.
- Düşüncelerini, duygu, izlenim ve tasarılarını belirli bir amaç doğrultusunda yazılaştırabilme.
- Değişik konularda yapılan konuşmaları dinleyip ileti ve bilgi yitimine yol açmadan eksiksizce, doğru bir biçimde algılayabilme.
- Düşünce, duygu, tasarım ve izlenimlerini güzel, doğru, etkili bir biçimde söze dönüştürme¹⁵ şeklinde ifade edilmiştir.

¹⁴ 2005 Türk Edebiyatı Dersi Müfredat Programı, Ankara, 2005 s.7

¹⁵ Özdemir, Emin: Ana Dili Olarak Türkçe Öğretimi, Türk Dili, Dil Öğretimi Özel Sayısı, Sayı:379 s.26

Öğrencilerin bu yeterlikleri tam anlamıyla kazanabilmeleri için Halk edebiyatı ürünleri arasında yer alan deyimlerin ve atasözlerinin anlamlarını tam olarak bilmeleri gerekmektedir. Eğer bu bilgiler yeterince kazandırılmazsa anlama ve anlatım becerilerinin geliştirilemeyeceği açıktır. Bu gün lisede öğrenim gören veya mezun olmuş gençlerimizin çoğu atasözlerinin ve deyimlerin anlamlarına tam olarak vakıf değildir. Bu da okuma, dinleme faaliyetleri sonucunda alınması gereken bilgilerde eksiklikler oluşmasına ya da konuşma, yazma yoluyla anlatılacak mevzuların tam olarak ifade edilememesine neden olmaktadır.

Bu sebeple, anlamayı kolaylaştıran ve anlatımı daha etkili ve akıcı hale getiren deyimlerin ve atasözlerinin kullanım inceliklerinin Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde öğrencilere tam olarak kavratılması gerekmektedir. Öğretmenler Edebiyat derslerinde her fırsatta bu konuya eğilmeli ve öğrencileri yönlendirmelidirler.

3. 2005 öğretim programı da dahil olmak üzere hiçbir Türk Dili ve Edebiyatı öğretim programında Anadolu'nun şimdiki siyasî sınırlarının dışında kalan Türk halk edebiyatı ürünlerine yer verilmemiştir. Türk kültür birliğinin sağlanması yani. kökü bir olan bu edebî ürünlerin dalları arasında ilişki kurulması için Türk Dili ve Edebiyatı öğretim programında Türkiye dışındaki Türk devlet ve topluluklarının halk edebiyatı ürünlerine de yer verilmesi bizim için bir zorunluluktur.

4. Orta öğretim programını tamamlayan gençlerin çoğu, Bir müddet sonra hayata atılır ve ilerleyen zamanda anne baba olurlar. Dolayısıyla lise son sınıfa kadar aldıkları bilgiler onların hayat boyu kullanacakları bilgilerdir.. Yukarıda anlatıldığı gibi beşik yanında okunan ninnilerden, çocuk oyunlarındaki tekerlemelere, düğün dernek türkülerinden ölümlerin ardından yakılan ağıtlara kadar halk edebiyatı ürünleri sosyal hayatta önemli bir yere sahiptir. Hâl böyle olunca orta öğretim yıllarında, toplumun çekirdeğini teşkil eden aile kurumunda anne baba rolünü üstlenecek gençlere ihtiyaç duyacağı halk edebiyatı bilgileri öğretilmelidir.

5. Günümüzde gençlerin kişilik gelişimlerinin sağlanması ve psikolojik sorunlarının giderilmesi için edebî eserlerden faydalanma yoluna gidilmektedir. Ancak bizim halk edebiyatı ürünlerimize bu dikkatle pek yaklaşmamıştır.

Çağdaş psikologlar, sosyologlar ve eğitimbilimciler çocuk eğitiminde halk edebiyatı ürünlerinin çok önemli yeri olduğunu sık sık vurgulamaktadırlar. Amerikalı psikologlardan Bettelheim masalların, ayinlerin ve bayram şenliklerinin çok önemli olduğunu ve çocukların gelişiminde bunların yerinin büyük olduğunu söyleyerek şu sonuca varıyor “Çocuklar bunların sayesinde tedricen bu karmaşık dünyada yerlerini bulurlar.”¹⁶

Dünya milletleri içerisinde büyük bir halk edebiyatı hazinesine sahip olan Türk milleti de bu kıymetli halk edebiyatı ürünlerinden çocukların ve gençlerin eğitiminde ve gelişiminde faydalanmalıdır.

¹⁶ Sorman, Guy, Les Vrais Penseurs de Notre temps, Éd. Fayard, 1989, Le Nouveau Sans Frontières 3, Clé International, 1990 Paris, s. 30.

Bütün bunlar halk edebiyatı öğretiminin önemini ve öğretim programlarında halk edebiyatı ürünlerine yeterince yer verilmesinin gerekliliğini göstermektedir.

KAYNAKÇA

- ELÇİN, Şükrü, 1988, Halk Edebiyatı Araştırmaları I, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara.
- ÖZDEMİR, Emin, 1983, Ana Dili Olarak Türkçe Öğretimi, Türk Dili, Dil Öğretimi Özel Sayısı, Sayı: 379, Ankara.
<http://ttkb.meb.gov.tr>
- KAPLAN, Mehmet, 2000, Kültür ve Dil, Dergâh Yay., İstanbul.
- Millî Eğitim Bakanlığı, 4 Ekim 1976 gün ve 1901 sayılı Tebliğler Dergisi.
- Millî Eğitim Bakanlığı, 7 Ekim 1957 gün ve 976 sayılı Tebliğler Dergisi.
- Millî Eğitim Bakanlığı, 9 Kasım 1992 gün ve 2370 sayılı Tebliğler Dergisi.
- SORMAN, Guy, 1990, Les Vrais Penseurs de Notre temps, Éd. Fayard, 1989, Le Nouveau Sans Frontières 3, Clé International, Paris.